

Husejin Omerović

Masovne grobnice žrtava genocida na području općine Vlasenica

Rezime

U radu je dat širi prikaz masovnih grobnica na području općine Vlasenica i novoformirane općine Milići, koja je do agresije na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore bila u sastavu općine Vlasenica. Rad je obuhvatio i značajan broj naučno relevantnih deficija pojma *masovne grobnice*. Glavni dio rada tretira *masovne grobnice* na području ovih općina gdje su pokopana tijela Bošnjaka općine Vlasenica, a koji su ubijeni u periodu od 1992. do 1993. godine i Bošnjaka sa područja cijelog srednjeg Podrinja, čija su tijela pokopana na području općina Vlasenica i Milići.

Ključne riječi: *agresija, zločini, genocid, masovne grobnice, komisije Ujedinjenih nacija za ljudska prava, ICTY, vojska i policija Republike Srpske.*

Uvodne napomene

PODRUČJE OPĆINE VLASENICA, kao dio srednjeg Podrinja, od početka agresije Srbije i Crne Gore na Bosnu i Hercegovinu bilo je izloženo žestokim napadima vojske JNA (novosadski i užički korpus), policije MUP-a Srbije, paravojskih snaga iz Srbije i lokalnih kolaboracionističkih srpskih snaga. Ovaj kraj bio je meta agresora prije svega zbog činjenice što su ga naseljavali većinski Bošnjaci i što je bio od strateškog značaja za ideologe velikosrpske politike. Grad Vlasenica

okupiran je 21. aprila 1992. godine, a područje cijele općine okupirano je 13. marta 1993. godine, padom enklave Cerska. U gradu i mnogim selima srpske snage izvršile su masovna ubistva civila Bošnjaka, zakopavajući ih u masovne grobnice, čime su počinile najteži međunarodni zločin – genocid, jer se uglavnom radilo o zaštićenim ciljevima prema odredbama međunarodnog humanitarnog prava. Dakle, masovne grobnice na području općine Vlasenica u gore navedenom periodu nastale su kao posljedica zločina nad zarobljenim civilima Bošnjacima prilikom upada srpskih snaga u grad i okolna sela. Značajan broj Bošnjaka općine Vlasenica uspio je naći makar privremeni spas, bježeći pred agresorskim snagama u sigurnu zonu UN-a Srebrenica, gdje su ostali do 11. jula 1995. godine, kada je i ova demilitarizirana zona okupirana. Prema našem dosadašnjem, ali ne i konačnom istraživanju, u Srebrenici i njenoj okolini ubijeno (strijeljano) je preko 1.100 Bošnjaka sa područja općine Vlasenica. Zbog činjenice da su mnogi Bošnjaci iz cijelog srednjeg Podrinja, pa i šire, prilikom bježanja od neprijatelja zarobljeni i ubijeni na području općine Vlasenica, odnosno, novoosnovane općine Milići, ovaj rad obuhvatio je otkrivene masovne grobnice svih koji su ubijeni i zakopani na njenu prostoru padom Srebrenice.

Pojam *masovna grobnica*

Za razliku od pojma genocid, koji je precizno definiran u UN Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine, pojam *masovna grobnica*, dosada, nije definiran u bilo kojem međunarodnom dokumentu. Stoga je, između ostalog, teže doći do relevantne definicije ovog pojma koji je nerazdvojni segment zločina nad civilima kao zaštićenim osobama u oružanim sukobima.

Historijski gledano, masovne grobnice, nažalost, posljedična su pojava gotovo svih sukoba, a posebno osvajačkih ratova u cijelom svijetu. Mnogi teoretičari i istraživači zločina – od Koreje, Vijetnama, Argentine, pa do zločina u Ruandi, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu – bavili su se i pitanjem *masovnih grobnica*. Kada je u pitanju definiranje ovog pojma, naučnici, dosada, nisu postigli konsenzus za jedinstvenu općeprihvaćenu definiciju. Definicije su različite i obuhvataju, uglavnom, ubistvo grupe, posmrtno ostatke više od jednog tijela, dvije, tri, pa čak i šest osoba, uključujući i položaj tijela u grobnici.

Pojam *masovna grobnica* ukazuje na bitnu izvedenu odredbu grobnice, iskazane pojmom i terminom *masovna*, što ukazuje na potrebu razlikovanja pojma *grobница* od pojma *masovna grobnica*, koja je nastala kao rezultat genocida. Tako, pojam *grobница* znači da se radi o grobnom mjestu unaprijed predviđenom odgovarajućim planom za tu vrstu djelatnosti, u kojem su sahranjene dvije ili više osoba koje pripadaju određenoj porodici, odnosno posebno definiranoj društvenoj grupi, pri čemu je za te svrhe grobnica unaprijed planski, ciljno i svrsishodno pripremljena, u skladu s običajima, kulturom, vjerom i tradicijom kojoj oni pripadaju.

Pojam *masovna grobnica* nastala kao rezultat genocida i drugih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, kako bi se istrijebila (potpuno ili djelimično) određena nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa, kao takva; odnosi se na grobno mjesto koje ne pripada uobičajenim mjestima na kojima se vrše ukopi i sahrane, već su to mjesta na kojima se svjesno, planski, organizirano, ciljno i s namjerom ubijene osobe odbacuju (ne sahranjuju) da bi se prikrili izvršeni zločini genocida.

Pojam *masovna grobnica* ukazuje na nekarakterističnu masovnost, što znači da u njoj može biti dvije i više ubijenih osoba, zaštićenih međunarodnim humanitarnim pravom, kojima je život nasilno prekinut i koji su bačeni u grobnicu, tako da od oblika izvršenja zločina (ubijanja), pa preko formiranja masovne grobnice, nije poštivan pijetet žrtve. Analogno tome, evidentno je da masovne grobnice nastaju kao produkt masovnih ubistava, karakterističnih za zločin genocida.

Mark Skinner (1987) na osnovu svojih rezultata istraživanja u Koreji, Vijetnamu i Argentini tvrdi da je masovna grobnica bilo koje ukopno mjesto koje sadrži najmanje šest tijela zbijenih, nasumice i nepravilno položenih tijela.¹

Haglund, Connor i Scot (2000) navode da „masovno, naravno, znači veliku količinu ili skup obično značajne veličine“,² odnosno veliki broj tijela.

¹ M. Skinner, *Planning the archaeological recovery of evidence from recent mass graves*, Forensic International, br. 3, str. 267–287; E. Jessee – M. Skinner, *A TIPOLOGY OF MASS GRAVE...*, str. 56.

² W. D. Haglund – M. A. Connor – D. D. Scott, *The archeology of contemporary mass graves*, Historical Archeology, br. 35, 2000, str. 57.

Specijalni izvjestitelj Komisije Ujedinjenih nacija za ljudska prava (UN-CHR) Tadeusz Mazowiecki 1993. iznio je definiciju masovne grobnice koja se fokusira na sljedeće aspekte. Naime, on je definirao masovne grobnice „kao mjesta na kojima su ukopane tri ili više žrtava vansudskih, samovoljnih ili pogubljenja po kratkom postupku, a da nisu stradale u borbi ili oružanom sukobu.“³

Erin Jessee i Mark Skinner, koji su se bavili studiozno proučavanjem masovnih grobnica, dali su sljedeću definiciju, koja glasi: „Masovna grobnica je bilo koje mjesto koje sadrži dva ili više združenih (povezanih) tijela, namjerno položenih ili bez određenog reda, čije su žrtve umrle kao rezultat vansudskog, samovoljnog ili po kratkom postupku pogubljenja, ne uključujući individue koje su umrle kao rezultat oružanog sukoba ili većih katastrofa.“⁴

Evidentno je da ne postoji potpuna saglasnost navedenih a i drugih autora u pogledu definiranja pojma *masovna grobnica*, na što, u značajnoj mjeri, utječe i naučna disciplina kojom se autor koristio prilikom definiranja predmetnog pojma.

Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu pojavila se potreba za novom klasifikacijom grobnica i to na: primarne i sekundarne. Naime, u mnogim masakrima tokom rata u Bosni i Hercegovini, pored primarnih grobnica u kojima su prvobitno bila zakopana tijela žrtava zločina, nastale su i sekundarne, čak i tercijalne grobnice kako bi se prikrio zločin tako što su tijela iz primarnih grobnica prebacivana u novoiskopane grobnice od kojih su neke i zabetonirane. Takvu praksu provodila je srpska vlast u Republici Srpskoj nakon genocida u Srebrenici, kao i na još nekim lokacijama u zapadnoj i istočnoj Bosni.

Masovne grobnice žrtava genocida sa područja općine Vlasenica u periodu od 1992. do 1993. godine

Na području općine Vlasenica, do početka aprila 2009. godine, pronađeno je 12 masovnih grobnica Bošnjaka koji su ubijeni tokom 1992. i početkom 1993. godine. Iz tih grobnica ekshumirano je 436 tijela. Prva masovna grobnica vlaseničkih Bošnjaka otkrivena je u Zaklopači

³ UN Doc. E/CN.4/1993/50, Annex I, par. 5; *Međunarodni krivični sud Ujedinjenih nacija za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije od 1991. godine*, Dokumenta, Fond za humanitarno pravo, Beograd, 1997, str. 174.

⁴ E. Jessee – M. Skinner, *A tipology of mass grave*, str. 56.

u junu 1998. godine, iz koje je ekshumirano osam tijela. Mjesec dana kasnije, u julu 1998. godine, otkrivena je masovna grobnica Mravinjci, kod Nove Kasabe, iz koje je ekshumirano 16 tijela. To su tijela Bošnjaka koje su 21. maja 1992. godine srpske snage likvidirale na ulazu u Novu Kasabu iz pravca Milića. Sljedeća otkrivena masovna grobnica vlaseničkih Bošnjaka bila je u selu Durići, juna 2000. godine, a iz iste je ekshumirano devet tijela. Sredinom istog mjeseca iz masovne grobnice Piskavice ekshumirano je šest tijela žrtava. U septembru 2000. godine iz masovne grobnice Sušica ekshumirano je 37 tijela ubijenih Bošnjaka.⁵

Gotovo dvije godine kasnije, preciznije u aprilu 2002. godine, otkrivena je masovna grobnica Štedrić, iz koje je ekshumirano sedam tijela. Tokom 2003. godine na području općine Vlasenica pronađene su tri nove masovne grobnice ubijenih Bošnjaka ove općine 1992. godine. Naime, riječ je o masovnim grobnicama: Klješteni, Borje i Ogradice. Iz grobnice Klješteni ekshumirano je sedam tijela. Iz grobnice Borje izvađena su tijela 11 žrtava, a iz grobnice Ogradice 232 tijela. U maju 2004. godine otkrivene su dvije masovne grobnice na području općine Vlasenica. To su nova grobnica u Zaklopači, iz koje je ekshumirano 81 tijelo, te grobnica Jatarišta, iz koje je ekshumirano 16 tijela. Nakon toga otkrivena je grobnica u Cikotskoj Rijeci u junu 2007. godine, iz koje je ekshumirano šest tijela.⁶

Masovne grobnice žrtava genocida iz jula 1995. – sigurna zona UN Srebrenica, ekshumirane do decembra 2009. na području općine Vlasenica

Kao što je poznato, Policija i Vojska Republike Srpske (VRS) 11. jula 1995. godine zauzela je i okupirala Srebrenicu, sigurnu zonu UN-a, koja je po Rezoluciji Vijeća sigurnosti UN-a (br. 819), od 16. aprila 1993. „morala biti pošteđena svakog oružanog napada ili bilo kojeg neprijateljskog čina“.⁷

Ulaskom srpskih snaga u Srebrenicu nastaje nezapamćena golgota bošnjačkog stanovništva, koje je, vjerujući „pravu i pravdi“ Ujedinjenih

⁵ www.armijabih.com; preuzeto: 27. 06. 2011.

⁶ Isto.

⁷ Smail Čekić; Meldijana Arnaut; Bećir Macić, *Masovne grobnice u Bosni i Hercegovini – Sigurna zona Ujedinjenih nacija Srebrenica*, Sarajevo, 2010, str. 33.

nacija, potražilo spas u sigurnoj zoni ove međunarodne organizacije. Između 20 i 25 hiljada prisilno prognanih, većinom žena i djece, staraca i vojno nesposobnih, okupilo se u Potočarima u neposrednoj blizini baze holandskog bataljona – jedinice mirovnih snaga UN-a, očekujući pomoć, odnosno fizičku zaštitu. Nažalost, umjesto da civili budu zaštićeni, **prema osnovnim načelima Međunarodnog humanitarnog prava**, pripadnici policije i vojske Republike Srpske su pred očima mirovne misije izvršile selektivni odabir žrtava na način da su 12. i 13. jula odvojile „vojno sposobne“, među kojima su, uglavnom, bili vojno nesposobni i maloljetnici. Između 10 i 15 hiljada Bošnjaka spas je pokušalo naći probojem kroz mjesta iz kojih su, u većini slučajeva, ranije protjerani na prostor pod kontrolom Armije RBiH. Morali su proći kroz dio teritorije koji pripada općinama Vlasenica i Milići. To je prostor od Nove Kasabe do Kaldrmice duž rijeke Jadar, kao i dolina Cerske i planina Udrč. Na tom dijelu, a posebno u dolini rijeke Jadar, od Nove Kasabe do Heldopolja, uhapšen je, zatočen i likvidiran najveći broj Bošnjaka.

Znajući i očekujući pravac kretanja prisilno protjeranih Bošnjaka iz mnogih krajeva srednjeg Podrinja, kao i iz Srebrenice, srpske snage (VRS i MUP RS) napravile su zasjede na prijelazima glavnog puta (autoput Sarajevo–Beograd) i tako zarobili najveći broj učesnika kolone, koje su nemilosrdno pobili i zakopali u masovne grobnice.

Dakle, nastanku masovnih grobnica na području sigurne zone UN-a Srebrenica jula 1995. godine prethodila su masovna ubistva zarobljenih Bošnjaka od strane pripadnika vojske i policije Republike Srpske.

Prije same likvidacije zarobljenici su bili smješteni u školama, skladištima i drugim objektima. Tu su obično zadržavani po nekoliko sati ili dana, a nakon toga su ih planski prevozili u manjim grupama kamionima na vješto odabrana, najčešće, osamljena mjesta, gdje su vršena masovna pogubljenja. Prije pogubljenja, kako bi se spriječio bijeg, vezivane su im oči, vezane ruke ili oduzimate cipele. Na mjestima pogubljenja bili su poredani, a potom ubijani rafalima iz automatskog oružja. One koji bi preživjeli poslije su ubijali pojedinačnim hicima iz neposredne blizine.

Dakle, masovne grobnice žrtava genocida nad Bošnjacima sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995. ključni su pokazatelj i svjedok da su srpske snage izvršile zločin genocida nad Bošnjacima srednjeg Podrinja.

Koliko su masovne grobnice važne Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju (ICTY) govori i činjenica da je Presuda ovog Suda generalu Radislavu Krstiću od 2. augusta 2001. godine primarno bazirana na forenzičkoj evidenciji, otkrivenoj na raznim masovnim grobnicama i lokacijama u vezi s masovnim grobnicama, što je, pored ostalih zločina, povezano s, uglavnom, pet dana masakra u sigurnoj zoni UN-a, Srebrenicom.⁸

Prema dosadašnjim relevantnim, ali ne i konačnim istraživanjima, a na osnovu rezultata sudskih i drugih istraga, odnosno svjedočenja preživjelih, masovne egzekucije Bošnjaka izvršene su na područjima općina Vlasenica, odnosno Milići na sljedećim lokacijama:

- dolina rijeke Jadar, 13. jula oko podneva, ubijeno preko 17 zarobljenika;
- dolina rijeke Cerske, 13. jula popodne, ubijeno oko 150 zarobljenika;
- područje oko sela Mačesi,⁹ 20–21 jula, ubijeno oko 350 Bošnjaka, koji su se pokušali preko planine Udrč probiti na slobodnu teritoriju u pravcu Tuzle.

Masovne grobnice na području općine Vlasenica:

1. Jelovačka česma (V. J. ČES-1/1-18).
2. Jarovlje (JAR-01 VLA-001, 002, 003, 004, 005, 006).
3. Mršići (MRŠ-01 VLA-001-16).
4. Jezernica (JEZ).
5. Turalići (TUR).
6. Cerska – Turnadžići (C. TUR).
7. Cerska – Zapolje (C. ZAP).
8. Jarovlje (JAR 01 VLA).
9. Ružina voda (RŽV 01 VLA).

Primarna masovna grobnica Jelovačka česma nalazi se na području općine Vlasenica, idući starim putem s regionalnog puta Vlasenica–Han Pijesak. Nastala je od 11. do 20. jula 1995. godine. Po

⁸ A. Wordsworth, *General convicted of genocide*, *National post*, 3. august 2001.

⁹ Časopis *Ljudska prava*, br. 1–4, GODINA 9, Sarajevo, 2008, str. 245.

saznanju, sve žrtve potječu iz 1995. godine, a ubijene su pri pokušaju bjekstva za Tuzlu. Ekshumirano je 18 slučajeva. Do 31. decembra 2009. identificirano je sedam osoba – pet muškaraca i dvoje djece.¹⁰

Primarna masovna grobnica Jarovlje nastala je od 11. do 20. jula 1995. godine. Ekshumaciju ove grobnice izvršila je Komisija 23. maja 2007. **Pronađeno je šest slučajeva razvrstanih po površini zemlje, izloženih uništavanju od životinja i vremenskih nepogoda. Do 31. decembra 2009. nije identificirana nijedna osoba.**

Ekshumiranje tijela iz primarne masovne grobnice Mršići vršeno je od 25. do 29. maja 2009. Prema izjavama svjedoka srpske nacionalnosti s područja Vlasenice, grobnica u Mršićima krila je tijela grupe Bošnjaka, koji su, okupacijom Srebrenice u julu 1995, uhvaćeni na području vlaseničke općine. Srpske snage dovele su ih u bošnjačko selo Mršiće i tu ih strijeljali i pokopali.¹¹ **Ukupan broj ekshumiranih slučajeva iznosi šesnaest žrtava. Do 31. decembra 2009. nije identificirana nijedna (ekshumirana) osoba.**

Površinske masovne grobnice

Površinsku primarnu masovnu grobnicu Jezernica ekshumirala je Federalna komisija za nestale osobe (u daljem tekstu: Komisija) 26. jula 2005. Pronađena su dva slučaja, od kojih je do 31. decembra 2009. identificirana jedna muška osoba.¹²

Površinsku primarnu masovnu grobnicu Turalići ekshumirala je Komisija 24. marta 1997. (jedan ekshumirani slučaj), 24. septembra 1997. (11 ekshumiranih slučajeva) i 6. oktobra 1997. (sedam ekshumiranih slučajeva).

Ukupno je pronadeno 19 slučajeva, od kojih je do 1. decembra 2009. identificirano 15 osoba – 14 odraslih muškaraca i jedno dijete.¹³

Površinsku primarnu masovnu grobnicu Cerska – Turnadžići ekshumirala je Komisija 6. juna 2000. Ukupno su pronadena dva slučaja, od kojih je do 31. decembra 2009. identificirana jedna osoba.¹⁴

¹⁰ AIIZ, inv. br. 2-3384.

¹¹ <http://www.sarajevo-x.com>

¹² AIIZ, inv. br. 2-3386.

¹³ AIIZ, inv. br. 2-3387

¹⁴ AIIZ, inv. br. 2-3388.

Površinsku primarnu masovnu grobnicu Cerska – Zapolje ekshumirala je Komisija 6. juna 2000. Ukupno su pronađena četiri slučaja, od kojih su do 31. decembra 2009. identificirane tri osobe.¹⁵

Površinsku primarnu masovnu grobnicu Jarovlje ekshumirala je Komisija 23. maja 2007. Ukupno je pronađeno šest slučajeva, od kojih je do 31. decembra 2009. identificirana jedna ženska osoba.¹⁶

Površinska primarna masovna grobnica Ružina voda nalazi se na putu Vlasenica – Han Pijesak, a ekshumirana je od strane Komisije 26. juna 2008. Ukupno su pronađena dva slučaja. Do 31. decembra 2009. nije identificirana nijedna (ekshumirana) osoba.

Masovne grobnice na području općine Milići

1. Cerska (CSK).
2. Nova Kasaba (NKS).
3. Nova Kasaba (NK-04).
4. Nova Kasaba (NK-06).
5. Nova Kasaba (NK-08).
6. Nova Kasaba (N. KAS-2/1,2).
7. Nova Kasaba (N. KAS-1/1,2,3,4).
8. Kaldrmica

Primarna masovna grobnica Cerska (CSK) nastala je 13. jula 1995, kada su tri autobusa puna muškaraca viđena dok su se kretala cestom prema dolini Cerske, a pratio ih je jedan oklopni transporter. Zatim se čula žestoka pucnjava, nakon čega je primijećeno kako jedna mašina za zemljane radove ulazi u dolinu. Autobusi su iz doline otišli prazni.¹⁷ Prilikom ekshumacije masovne grobnice Cerska **izvađeno je 150 osoba**. Do 31. decembra 2009. identificirane su 144 osobe, od toga 129 muškaraca i 15 djece.¹⁸

¹⁵ AIIZ, inv. br. 2-3389

¹⁶ AIIZ, inv. br. 2-3390.

¹⁷ D. Manning, *Istraga o Srebrenici: rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala-stratišta i masovne grobnice*, 16. maj 2000, 00967409, str. 9.

¹⁸ AIIZ, inv. br. 2-3391.

Primarna masovna grobnica Nova Kasaba (NKS) jedna je od četiri odvojenih primarnih grobnica na ovom području. ICTY je grobnice označio kao NKS, od 1 do 4. Na polju 1 (livadi uz rijeku Jadar) nalazile su se grobnice NKS-1 i NKS-2, na polju broj dva NKS-3 i NKS-4. **Prilikom ekshumacije masovne grobnice Nova Kasaba (NKS) ekshumirana su 33 slučaja. Do 31. decembra 2009. identificirana je 31 osoba, od toga 29 muškaraca i dvoje djece.**¹⁹

Primarna masovna grobnica Nova Kasaba (NK-04) jeste lokalitet na kojem se nalaze četiri odvojene primarne grobnice. Grobnice su označene kao NK-04, NK-06, NK-07 i NK-08. **Iz ove masovne grobnice (NK-04) ekshumirano je 20 slučajeva. Do 31. decembra 2009. identificirano je 19 osoba, od toga 17 muškaraca i dva djeteta.**²⁰

Primarna grobnica Nova Kasaba (NK-06) ekshumirana je u periodu od 18. augusta do 6. septembra 1999. Ekshumirana su dva slučaja. **Do 31. decembra 2009. identificirane su dvije osobe i to dva muškarca.**²¹

Primarna masovna grobnica Nova Kasaba (NK-08) ekshumirana je od strane ICTY-a od 18. augusta do 6. septembra 1999. Iz ove grobnice ekshumirana su 34 slučaja. **Do 31. decembra 2009. identificirana je 31 osoba, od toga 28 muškaraca i troje djece.**²²

Primarna masovna grobnica Nova Kasaba (N. KAS-2/1,2) ekshumirana je od strane Komisije 15. juna 2001. **Do 31. decembra 2009. identificirane su dvije osobe, od toga jedan muškarac i jedno dijete.**²³

Primarna masovna grobnica Nova Kasaba (N. KAS-1/1,2,3,4) nastala je od 11. do 20 jula 1995, a ekshumirana je od strane Komisije 15. juna 2001. Pronađeno je osam slučajeva razasutih po površini zemlje, izloženih uništavanju od životinja i vremenskih nepogoda. **Do 31. decembra 2009. identificirano je pet osoba, od toga četiri muškarca i jedno dijete.**²⁴

Za elaboraciju navedenih masovnih grobnica korištena je relevantna dokumentacija različite provenijencije iz raznih ustanova, institucija, a prije svega Državne federalne komisije za traženje nestalih osoba

¹⁹ AIIZ, inv. br. 2-3392.

²⁰ AIIZ, inv. br. 2-3393.

²¹ AIIZ, inv. br. 2-3394.

²² AIIZ, inv. br. 2-3395.

²³ AIIZ, inv. br. 2-3396.

²⁴ AIIZ, inv. br. 2-3397.

– odjeljenja Sarajevo i Tuzla, Kantonalnog suda u Tuzli, Kantonalnog tužilaštva Kantona Tuzla, Centra za identifikaciju u Tuzli, Međunarodnog krivičnog tribunala Ujedinjenih nacija za bivšu Jugoslaviju (ICTY), Komisije Vlade RS-a za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. i Arhiva Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Zaključna razmatranja

Imajući u vidu činjenice i podatke iznesene u ovom članku, koji se odnose na masovne grobnice žrtava genocida općine Vlasenica i sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995. godine, a koje su otkrivene na području općine Vlasenica, evidentno je da se radilo o unaprijed planiranom i organiziranom zločinu od strane predstavnika političkih, vojnih i policijskih struktura Srbije i Republike Srpske. Dijelovi teritorije općine Vlasenica, odnosno Milići, bili su nezaobilazan prostor preko kojeg je trebalo preći na „slobodnu teritoriju“ u dvama pravcima, i to prema Kladnju i prema Tuzli. Nažalost, veliki broj Bošnjaka ostavio je svoje kosti upravo na tom području i to u dolini rijeke Jadar, između Nove Kasabe i Kaldrnice i u Ceranskoj dolini. Do sada otkrivene masovne grobnice i broj žrtava u istim svjedoče da su one, može se potvrditi, pečat genocida nad Bošnjacima ovog dijela Bosne i Hercegovine.

Iako Međunarodni sud pravde u Hagu u postupku „Bosna i Hercegovina protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora)“, nije ni spomenuo masovne grobnice žrtava genocida sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995, postoje svi naučno-relevantni parametri koji mogu potvrditi tezu da su spomenute masovne grobnice neodvojivi dio, odnosno, posljedica genocida nad Bošnjacima.

S obzirom da je do 31. decembra 2009. godine identificirana tek polovina od ubijenih Bošnjaka –žrtava genocida iz jula 1995. godine (4.493), vrlo ozbiljno i odgovorno možemo postaviti pitanje šta dalje i kako dalje? Mogu li porodice – preživjele žrtve genocida – doživjeti makar satisfakciju da se njihovi najbliži pronađu i da ih na dostojanstven način pokopaju.

Ukoliko se nastavi sa ovakvim tempom i efektom traženja ekshumacija i identifikacije žrtava genocida, zasigurno mnoge preživjele žrtve genocida neće dočekati dan da se dostojanstveno oproste od svojih najbližih.

Jedini način da se ubrza ovaj proces jeste da politički predstavnici državnih i entitetskih institucija Bosne i Hercegovine iz svih triju konstitutivnih naroda stave sve raspoložive kapacitete u funkciju otkrivanja masovnih grobnica i identifikacije ubijenih osoba. To je zakonska, a prije svega, moralna obaveza, a istovremeno, i jedan od važnih uvjeta da se dođe do utvrđivanja istine i postizanja pravde, što je primarni uvjet za pomirenje i uspostavu korektnijih odnosa među pripadnicima nacionalnih grupacija u Bosni i Hercegovini ■

Husejin Omerović

**Mass Graves of Victims of Genocide in the Territory
of the Municipality of Vlasenica**

Summary

The paper presents a comprehensive description of mass graves in the territory of the municipality of Vlasenica, as well as the newly established municipality of Milici, which had been part of Vlasenica until the aggression against Bosnia and Herzegovina by Serbia and Montenegro. The paper covers a considerable number of relevant definitions of the notion of a mass grave. The main part of the paper deals with mass graves in the territory of these two municipalities, where bodies of Bosniaks from Vlasenica killed between 1992 and 1993 buried, as well as Bosniaks from all across the Drina Valley, buried in the territory of the two municipalities.

Key words: aggression, crimes, genocide mass graves, UN Human Rights Committee, ICTY, the army and the police of Republika Srpska.

Izvori:

- Arhiv Instituta za istraživanje zločina (AIIZ), Dokumentacija koja se odnosi na zločine počinjene na području općine Vlasenica.

Literatura

A. Knjige

- Smail Čekić; Meldijana Arnaut-Haseljić; Bećir Macić; *Masovne grobnice u Bosni i Hercegovini – sigurna zona Ujedinjenih nacija Srebrenica*, Sarajevo, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2010.

B. Radovi objavljeni u zbornicima, edicijama i časopisima

- Skinner, M., *Planning the archaeological recovery of evidence from recent mass graves*, u: *Forensic International*, br. 3;
- Haglund W. D, Connor M. A, Scott, D. D, *The archeology of contemporary mass graves*, Historical Archeology,
- UN Doc. E/CN. 4/1993/50, Annex I, par. 5; *Međunarodni krivični sud Ujedinjenih nacija za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije od 1991. godine*, Dokumenta, Fond za humanitarno pravo, Beograd, 1997,
- Jessee, E. – Skinner, M., *A tipology of mass grave and mass grave – related sites*, u: *Forensic Science International*, br. 152, 2005;
- Wordsworth, A., „General convicted of genocide“, *National Post*, 3. august 2001.
- Manning, D., *Istraga o Srebrenici: rezime sudsko-medicinskoj dokaznog materijala – stratišta i masovne grobnice*, Međunarodni krivični sud Ujedinjenih nacija za bivšu Jugoslaviju, Hag, 2000;
- Časopis: *Ljudska prava*, br. 1–4, Godina 9, Sarajevo, 2008.

C. Internet

- www.armijabih.com
- <http://www.sarajevo-x.com>